

Lp hr Ivan Sergejev
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi planeeringute asekanstler
Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium
info@mkm.ee

Meie: 10. aprill 2026 nr A26/092

Ettepanekud üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ eelnõule

Austatud Ivan Sergejev

Eesti Arhitektide Liit avaldab toetust valminud üleriigilise planeeringu eelnõule (edaspidi ÜRP). Peame väga oluliseks, et riigi tasandil on Eestimaa ruumilise arengu põhimõtted ja eesmärgid selgelt kirjas. **Välja pakutud visioon ja ruumipoliitika põhialused on meie hinnangul asjakohased ja hästi sõnastatud.** Toetame kindlalt Eesti regionaalse arengu tasakaalustamist. Samas peame oluliseks sõnastada, et Tallinna elanike arvu kahanemine ei ole eesmärk, sest kahanev riigi pealinn mõjutab negatiivselt kogu riigi käekäiku. Kiidame planeeringu sõnastuse selgust ning toetame selle muutmist veelgi konkreetsemaks, mis loob paremad eeldused, et põhimõtted ei jää vaid ümmarguseks tekstiks, vaid jõuavad tegelikesse ruumiotsustesse. Senised üleriigilised planeeringud on paraku liiga vähe suunanud Eesti ruumilist arengut ning ei ole suutnud ära hoida, ruumi kui väärtusliku ja lõpliku ressursi, raiskamist. Oleme seisukohal, et ÜRP-i põhimõtete elluviimiseks on vajalik edasine järjepidev töö, mille juhtrolli võiks meie hinnangul täita riigiarhitekt.

Ettepanekud

1. **Peatükk 3.3.1 Tugevate keskuste Eesti asustusmudel.** Toetame teenuskeskuste võimalikult selget ja vähesteks keskusteks jagamist, et tagada regionaalpoliitiline mõju. Hierarhiline asustuse rollijaotus on mõistlik ja põhjendatud. Peame siiski vajalikuks joonise 8 disaini/graaфика täpsustamist ja täiendavate klauslite lisamist:
  - 1.1. Joonise graafika peaks toetama ÜRP-i tekstis olevaid ettepanekuid Eesti tasakaalustatud regionaalarengu kohta. Joonis on meie hinnangul väga oluline ÜRP-i osa, mis leiab edaspidi kindlasti kasutust ka eraldiseisvalt ning seetõttu on oluline vältida praeguse joonise võimalikku eksitavat mõju. Palume joonise täpsustamisel kaasata EAL-i esindajad. Peame vajalikuks joonise täpsustamist alljärgnevalt:
    - 1.1.1. Märkida disaini selguse huvides kaardile (n-ö alusinfona väiksemate täppidena ja eristuvalt planeeringu kihist) kõik Eesti linnad, et ei jääks ekslikku muljet, et mõne kandi asustusperspektiiv ei olegi oluline.
    - 1.1.2. Märkida kaardile (või teha eraldi skeem) loogilised linnade toimepiirkonnad ühtse piirkondliku või kohaliku keskusena (nt Türi-Paide eeskujul), kus dubleerimine ei ole vajalik, kuid kus tuleb tagada funktsionaalne ja liikuvusalane terviklikkus. Pakume sellisteks toimepiirkondadeks nt Kilingi-Nõmme–Mõisaküla– Abja-Paluoja–Karksi-Nuia–Tõrva, Võru–Põlva–Räpina, Elva–Otepää–

Antsla–Valga, kuid see valik väärrib täpsemat analüüsi. Oluline on arusaam, et mitme seotud väikese kompaktse asula koosluses kokku on suurem rahvaarv ja eri asulate teenused saavad teineteist täiendada, kui asulakeskusi seob kindel ühistransport.

- 1.1.3. Täpsustada joonisel ühenduste võrku, kaotades Võru linna tupiku ja kattes Eestimaa ühtlasemalt (nt Peipsiäärne ala).
  - 1.2. Lisada peatükki põhimõtte, mille kohaselt tuleb riigiasutuste ja riigisektori avalike teenuste optimeerimisel alustada pealinnas asuvate avalike teenuste ja asutuste ülevaatamisest ja vähendamisest regioonide ja piirkondade kasuks. See põhimõtte väldiks regioonide tugevdamist väiksemates kohtades toimivate asutuste arvel ning loob laiemalt olulise eelduse pealinnastumise vähendamiseks. Lisada regionaalsete linnade pakutavate teenuste loetelusse ka riigiasutused.
  - 1.3. Lisada peatükki põhimõtte, mille kohaselt on omavalitsuse silmapaistva algatusvõime, ettevõtlikkuse või kogukonna olemasolu korral võimalik säilitada ja saada toetusi võrdsetel alustel suuremate keskustega. See põhimõtte loob positiivse konkurentsi kaudu olulise eelduse, et aktiivsed kogukonnad, ettevõtted ja asulad on ka edaspidi toetatud. Praegune lahendus tekitab „klaaslae“ ja võib süvendada väiksemates kohtades perspektiivtuse tunnet.
  - 1.4. Lisada peatükki linnade, eriti piirkondlike ja väikelinnade, pakutavate teenustena (sh teenuste loetelusse) keskuse kvaliteetne avalik ruum. Keskuse kvaliteetne avalik ruum on samuti teenus, mis suurendab koha identiteeti ja atraktiivsust elu- ja töökohana ning aitab tasakaalustada pealinnastumist.
2. Palume täpsustada ja muuta konkreetsemaks **ühistranspordi ja raudtee arendamise põhimõtteid**. Selleks palume täiendada ja sõnastada ÜRP-is järgmised põhimõtted:
    - 2.1. Seada eesmärgiks reisiraudtee integreerimine linnade ja linnapiirkondade ühistranspordivõrguga, luues täiendavaid linnasiseseid peatuseid sihtkohtade juurde. See on vajalik rongiliikluse kasutuse suurendamiseks, sest praegused peatused on kujunenud vaid regioonikeskuste vahelise liikumise tagamiseks ja ei toeta linnasisest ega linnapiirkondade ühistranspordi kasutust. (Täiendavates peatustes ei pea peatuma regioonide vahelised kiirliinid.)
    - 2.2. Seada eesmärgiks reisirongiliikluse arendamine olemasolevate raudteede kasutusele võtmisega, arendamisega ja raudteede taastamisega. Oluline on rõhutada üleriigilises planeeringus, et raudtee arendamisel peaks fookus olema raudtee sidumisel sihtkohtadega sh eriti linnades uute peatuste ja ühenduste rajamisega. Samuti palume üleriigilises planeeringus käsitleda Haapsalu, Lelle–Pärnu, Valga–Piusa raudteid kui arengu seisukohalt olulisi trass, samuti toimiva Tallinn–Türi–Viljandi raudtee edasist parendamist.
  3. Palume täpsustada **peatükki 3.3.2 “Teenuste kättesaadavus”** ja lisada alapunkti 7 põhimõtte, et riik toetab maakonna- ja tömbekeskuste omavahelist tihedamat

bussiühendust, et teenused, elu- ja töökohad moodustaksid mitmekesise ja kõigile kasutatava üleriigilise võrgustiku peatustega asulate südames.

Põhjendus: See on vajalik ÜRP-s välja öelda ja kavandada, sest tegu on praegu riigisisese liikumisvõimaluse kõige nõrgema lülina, mida ei saa asendada raudteeliiklus ega maakonnasisene doteeritud bussiliiklus ega ka üksnes turuloogikal (Tallinn–Tartu eeskujul) põhinev linnadevaheline bussiühendus. Olemasolevatele maanteedele tugineva bussiliikluse toetamine ei vaja investeeringuid taristusse ning on võrdlemisi lihtne parendus kõigi ÜRP-i põhimõtete rakendamiseks.

4. Palume seada eesmärgiks, et igas asulas, sh maa-asulas, **oleks avalikult ligipääsetav looduslik või poollooduslik maastik või park** mugava jalgsikäigu kaugusel kättesaadav. Selleks võiks eelistatult olla linna või valla park, puhkeala, looduskaitseala, riigi mets, kuid kokkuleppel maaomanikega ka eramaal asuvad looduslikud ja poollooduslikud alad. Selline avalike haljasalade kättesaadavuse tagamise põhimõte on kasutusel planeerimisel linnades, kuid seni on tähelepanuta jäänud asjaolu, et arvestatavas osas maapiirkondades ei ole elukeskkonda toetavaid kodulähedasi loodusalasid olemas või ei ole loodusmaastikud ilma autota mugavalt ligipääsetavad. Kõrgendatud avaliku huviga metsade (KAH-mets) säilitamine linnaliste asulate rekreatsioonipiirkonnadena on ülioluline ja neid ei tohiks käsitleda vaid majanduslikust vaatest.
5. Palume täpsustada ÜRP-i selliselt, **et Ida–Virumaad ei käsitleta üksnes ja ainsa Eesti tööstuspiirkonnana**. See on meie hinnangul vajalik, et rehabiliteerida viimasel poolsajandil käest lastud ruumilist arengut Ida-Virumaal ning jaotada ettevõtlust Eesti erinevate regioonide vahel ühtlasemalt. Eelistatud võiksid olla olemasoleva taristu ja asustusega kohad sh suurima elanike kahanemise survega Lõuna- ja Kagu-Eesti (Valga–Antsla-Nursipalu- Võru-Koidula raudtee äärne piirkond). Liigne kontsentreeritus Ida-Virumaale on julgeolekurisk ning ei aita piirkonnal muutuda tasakaalustatuma ühiskondliku ja majandusliku koosseisu suunas.
6. **Maahõive hierarhia põhimõte.** Toetame maahõive hierarhia põhimõtte sisse toomist ja mulla kaitsmist. Oluline on protsessi juhised: maahõive hierarhia ehk samm-sammuline otsustusprotsess looduslike maa-alade hõivamise vähendamiseks.
  - 6.1. Palume maahõive hierarhia põhimõtet paremini tasakaalustada kompaktse asustuse eelistamise põhimõttega, sest asulate kompaktsus võib eeldada asula siseselt uue maa kasutusele võtmist ja vajadusel väiksema haljastuse osakaalu kavandamist. Keskuste tihendamisel tuleks meie hinnangul maahõive kompenseerimisena arvestada kahju ärahoidmise põhimõttel valglinnastumise vältimist.
  - 6.2. Linnakeskustes, sh ajaloolistes keskustes, on otstarbekas seada tingimused linnakeskkonnale, sh avalikule ruumile ja kruntidele, tervikuna, sest seal on iseloomulik haljastuse paiknemine peamiselt avalikus ruumis. Palume vastavatest krundipõhistest tingimustest ÜRP-s (peatükk 3.2.2) loobuda ja jätta omavalitsuste otsustada, kuidas linnakeskustes haljastuse osakaalu suurendada, ning rõhutada pigem vajadust ruumi kvaliteedi ja tundlike erilahenduste järele.

- 6.3. Peame oluliseks, et maahõive hierarhia hõlmaks ka päikeseparke ja muud taristut.
7. Palume sisse tuua **veetranspordi toetamine siseveekogudel** Peipsil, Lämmijärvel, Emajõel ja Võrtsjärvel, mis vajaks piisava sagedusega sadamaid, sarnaselt Eesti rannikut katva jahisadamate ketiga.
8. **Peatükk 3.2.1.** Palume täpsustada sõnastust: „Kõige olulisemaks süsinikuheite suurendajaks asustuse arengul on elanikkonna ja majandustegevuse koondumine suurlinnadesse.“, sest see ei ole meie hinnangul sisuliselt korrektne väide. Palume asendada eelnev lause järgneva sõnastusega: „Majandustegevuse ja elanike koondumine linnadesse ja linnade lähiümbrusse ning koos sellega seal eelkõige autostumise tagajärjel suurenev süsinikuheide vajab just linnapiirkondades erilist tähelepanu.“
9. **Peatükk 3.2.2, C3.** Palume muuta sõnastust “Teedevõrk kavandatakse kliimakindlaks juurdepääsuks hoonetele ja taristule (sh suvilapiirkonnad)” lisades või rõhutades, et sellega ei tohi kaasneda teede ebamõistlikku laiendamist looduse ja avaliku ruumi arvelt.
10. **Üldine märkus.** Palume kogu tekst üle vaadata, kas **mõisted „planeerimine“ ja „ruumiline planeerimine“** on kasutatud nende õiges ja kitsas tähenduses. Meie hinnangul tuleks mitmel pool asendada “planeerimine” üldisema mõistega „ruumi kavandamine“, mis hõlmab tegevusi ja otsuseid ka väljaspool planeerimistegevust (nt taristu ja hoonete projekteerimine ning muud ruumiotsused). Samuti palume kaaluda visiooni sõnastuse täpsustamist asendades „ruumiliste otsuste“ sõnaga „ruumiotsuste“. Selgitame, et „ruumiline otsus“ on tavaarusaama kohaselt ruumilise kavandamise otsus, mis tehakse planeeringu või projekti koostamisel. Ruumiotsus on aga lisaks ka otsus, millel on oluline mõju ruumilise keskkonna kujunemisel, kuid mis ei ole otseselt ruumilise keskkonna kavandamine – planeerimine või projekteerimine. Ruumiotsus hõlmab ka mh elarve, asukoha valiku, piirangute jms valdkonna tingimuste seadmist.
11. **3.4 alapunkt 7.** Tagatakse kvaliteetsete ja taskukohaste eluasemete kättesaadavus. Üleriigiline planeering võiks viidata Kliimaministeriumi poolt peatselt valmivale dokumendile “Eesti eluasemepoliitika 2025–2035”. Kontrollida tuleks kahe dokumendi ühiseid eesmärke: tagada taskukohane eluase Tallinnas, Tartus, Pärnus ning tagada kvaliteetne kättesaadav eluase teistes tugevates keskustes (maakonnakeskused).
12. **Punktile 3.7.1** lisada põhimõte: "Maanteede, tänavate ja raudteede arendamisel tähtsustatakse jalakäijaid, nende liikumisvõimalust teede ääres ja üle teede, arvestades tavapäraseid tervikteekondi ning muuhulgas tagades vajadusel füüsilise ruumi lahendustega sõidukite ohutu kiiruse, eraldi kõnniteed või rajad." Ilma selle põhimõtteta me ei saavutaks eesmärgipärast asustust ega liikuvust, vaid lõhuksime

edasi sarnaselt seniste taristuarendustega loomulikke liikumisvõimalusi ilma autota, suurendades autostumist.

13. Palume lisada läbiv **üldine põhialus**: “Riik väärtustab ja toetab kõiki selliseid asustusstruktuure, ajaloolisi kooslusi, olemasolevaid teenuseid, ehitisi ja taristuid, mis vastavad juba praegu üleriigilise planeeringu põhimõtetele, toetades nende jätkuvat toimimist ning vältides kahjustamist.” Kogu ÜRP-i edasisel ülesehitamisel tuleks juhinduda sellest mõttest. Tõenäoliselt on otstarbekas lisada ruumipoliitika põhialuste hulka uus punkt 2.5 “Olemasoleva ruumi väärtustamine”, sest ilma olemasolevat piisavalt mõistmata ei saa ruumi parendada.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Aet Ader
President
Eesti Arhitektide Liit